

Marijke van Vuure

LEREN LEZEN

doe je met je lijf

Ga op zoek
naar de werkelijke oorzaak
van een leesachterstand

Inhoud

Waarom dit boek? 9

- 1 Hoe leren we lezen? 13
- 2 Ritme, beweging en balans 24
- 3 Vergeten vingers en duimen 38
- 4 Ogen leren zien 47
- 5 Als lezen en schrijven moeilijk is 65
- 6 Waarom is lezen voor een beelddenker vaak lastig? 70
- 7 Ademen, ademen, ademen 80
- 8 Het geheim van een grote sprong vooruit in korte tijd 87
- 9 Wat zijn Lire-kaarten®? 94
- 10 Hoe gebruik je de Lire-kaarten®? 100
- 11 Motorische spelletjes: meer dan plezier! 134
- 12 Meskeren een must 152
- 13 Letters kleien van z naar a? 176
- 14 Hoezo concentreren? 200

15 Is het poten of potten? 212

16 Richtlijn voor een begeleiding 223

17 Wanneer is wetenschappelijke onderbouwing voldoende? 229

Dank je wel 233

Over de auteur 235

Literatuur 236

Bijlagen

1 Zelf een meskerbord maken 239

2 Leesbladen 242

Waarom dit boek?

Een van de redenen waarom ik dit boek schrijf, is Resa. Zolang er nog wekelijks kinderen als Resa in mijn praktijk komen, is mijn werk niet klaar.

In de eerste week van september kwam Resa bij mij, een spontaan en sportief meisje, dol op voetballen. Ze zat in groep 7, maar las op het niveau van een leerling uit midden groep 4. Al vijf jaar had Resa veel en vaak geoefend met lezen. Aan inzet ontbrak het zeker niet! Als je als tienjarige leest op het niveau van groep 4, dan heb je een groot probleem. We zijn direct van start gegaan en elf weken later, eind november, las Resa boeken op het niveau van midden groep 6. En toen ze na de kerstvakantie in januari getest werd op school, behaalde ze het niveau dat bij haar leeftijd past: midden groep 7. In vier maanden tijd had Resa drie jaar leesachterstand weggewerkt. Maar het leukste was: toen er op school aan het eind van dat jaar een voorleeswedstrijd gehouden werd, zei Resa direct: 'Ik doe mee!' Ze werd er in de klas als beste uit gehaald en ging door naar de finale: voorlezen voor de hele school! Wat een overwinning en wat een doorzetter! Het klinkt te mooi om waar te zijn. En toch is dit verhaal niet verzonnen, maar waargebeurd.

Sterker nog: dit verhaal staat niet op zichzelf. Zeer regelmatig komen er kinderen naar mijn praktijk met een soortgelijke grote leesachterstand. En vaak zijn het kinderen die al jaren onder begeleiding staan van schooladviesdiensten of zeer gerenommeerde begeleidingsinstituten. Het aantal kinderen dat van de basisschool komt en niet of onvoldoende kan lezen, neemt ieder jaar toe. Moeten we ons niet ernstig zorgen maken?

Hoe komt het dat de kinderen die bij mij in de praktijk komen na een aantal maanden wel gaan lezen? Terwijl er in de eerste weken geen boek of leesblad op tafel komt.

We lezen die eerste tijd geen letter. Wat we wel doen, is werken aan de voorwaarden waaraan een kind zou moeten voldoen om tot lezen te *kunnen* komen.

Te veel en vooral te vroeg wordt er namelijk een beroep gedaan op het kindere brein terwijl dit nog niet aan lezen toe is. In Nederland mogen kinderen als ze vijf jaar zijn naar groep 3. Al in groep 2 worden er letters aangeleerd. Vaak zijn dan de verbindingen in de hersenen die nodig zijn om te kunnen leren lezen, nog niet 'klaar', en kunnen er problemen ontstaan. Dit was ook het geval bij Resa. Resa had vier jaar lang heel hard, maar tevergeefs, geoefend.

Veel en vaak oefenen is geen oplossing. Eerder beginnen met lezen ook zeker niet.

De oplossing is wel: zorgen dat een kind in zijn ontwikkeling toe is aan leren lezen. In Finland krijgen kinderen leesonderwijs vanaf zeven jaar. Er komen in dat land ook beduidend minder leesproblemen voor.

Toen mijn eerste boek, *Dyslexie en touwtjespringen*, binnen drie maanden uitverkocht was, en er dus al snel een tweede druk moest komen, wist ik: dit boek voorziet in een behoefte. En op dit moment van schrijven zijn we de verkoop van 10.000 exemplaren ruim voorbij.

Toch bekwam me, ondanks het succes van het boek, een vreemd gevoel. De kopers van het boek waren niet alleen de ouders van kinderen met een leesachterstand. Nee, ook anderen, die beroepsmatig te maken hadden met kinderen met een leesachterstand, waren enthousiast. Leerkrachten mailden me: 'Waarom weten wij dit niet? Waarom krijgen wij hier niets over in onze opleiding aan de pabo?' Ik moest ze het antwoord schuldig blijven. Ook ik begreep dit niet.

Een bevlogen leerkracht schreef me: 'Marijke, ik ben met een leerling bezig en jouw boek ligt open naast me. Wat een

fantastische methode!’ Maar toen schrok ik. Want *Dyslexie en touwtjespringen* is geen methode. Het is een uitleg en het zijn adviezen voor ouders. Zo is het bedoeld. Natuurlijk staan er ook veel tips en adviezen in voor leerkrachten, maar *Dyslexie en touwtjespringen* is lang niet de totale werkwijze die ik toepas in mijn praktijk. Dat er echter behoefte is aan kennis over die totale werkwijze, merk ik aan de vele mails die ik krijg uit het hele land. Mails van mensen die te maken hebben met kinderen met een grote lees- en/of schrijfachterstand.

Dus is het tijd voor een tweede boek. Een boek waarin ik uitleg hoe het mogelijk is om in korte tijd kinderen met een grote lees- en/of schrijfachterstand weer plezier in lezen te geven en de achterstand te laten inhalen.

Kinderen met leesproblemen hebben regelmatig ook schrijfproblemen. De ontwikkeling van de hand- en vingermotoriek is bij hen nog niet goed ontwikkeld. Het zijn vaak krampachtige handjes die een pen vasthouden. Het handschrift is onleesbaar, wat weer veel spelfouten tot gevolg kan hebben. Dat schrijven en lezen veel met elkaar te maken hebben, wordt nog te weinig onderkend.

Dit boek is ontstaan vanuit de kennis en ervaring die ik gedurende ruim veertig jaar opdeed in de praktijk en tijdens de opleidingen en cursussen die ik in die jaren volgde. Gedurende deze veertig jaar heb ik mijn eigen werkwijze ontwikkeld. Deze manier van werken leg ik uit in dit boek.

De kracht van mijn werkwijze is: de eerste weken werken aan de voorwaarden om tot lezen en schrijven te *kunnen* komen. Dat wil zeggen: die eerste weken geen boek op tafel, maar werken aan de juiste verbindingen tussen de verschillende gebieden in de hersenen die nodig zijn bij het lezen en schrijven. Ook de werking van de zintuigen, goed ademen, leren ontspannen en de aandacht leren richten zijn zeer belangrijke onderdelen in de begeleiding van mijn leerlingen. Het automatiseren van de woordstukken die achter in dit

boek staan, maakt mijn werkwijze compleet. In dit boek ga ik uitgebreid in op al deze punten.

In die eerste weken treedt vaak al een verandering op. Zonder veel te oefenen met lezen of schrijven maken kinderen grote sprongen en komt het plezier in lezen terug. Want zo werkt het bij ons allemaal: als we iets kunnen, dan wordt het leuk.

Tot slot wil ik vier van mijn leerlingen voorstellen: Wieke, Manne, Marlen en Thijsel. Je zult ze regelmatig tegenkomen in dit boek. Alle vier zeiden ze spontaan 'ja' toen ik ze vroeg of ze op de foto wilden. Wat hebben ze hard gewerkt en wat zijn ze goed vooruitgegaan!

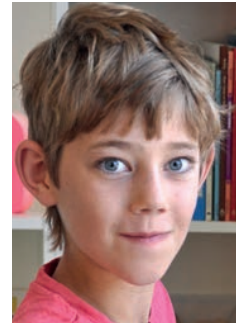
Wieke

Manne

Marlen

Thijsel

Leren lezen doe je met je lijf is een boek voor iedereen die te maken heeft met kinderen met een lees- en/of schrijfachterstand. Voor iedereen die deze kinderen een warm hart toedraagt en begrijpt dat leren lezen en schrijven meer inhoudt dan alleen maar oefenen.

Veel plezier met dit boek.

Marijke van Vuure

2 Ritme, beweging en balans

Marjolein, acht jaar, vond lezen moeilijk. Omdat ze ver bij mij vandaan woonde, lukte het niet om elke week te komen. We besloten dat ze één keer per maand naar me toe zou komen. We deden veel motorische en ritmische oefeningen. Deze oefeningen nam ze ook mee naar huis.

Toen we het over muziek kregen, liet Marjolein weten dat ze al heel lang graag wilde leren drummen. Maar omdat ze veel huiswerk kreeg van school, was er geen tijd voor muziekles. Omdat ik het grote belang inzag van drummen voor Marjolein, die lezen zo lastig vond,

hebben we het samen besproken met haar ouders. Ze begrepen direct het belang ervan voor hun dochter. Er werd tijd, geld en ruimte gemaakt voor de drumles. En Marjolein vond het prachtig.

Toen Marjolein een halfjaar later afscheid zou komen nemen omdat het lezen zo goed ging, vroeg ik haar of ze kon laten horen hoe goed ze drummen kon. En ja hoor, ze had twee trommels meegenomen en drumde de sterren van de hemel! Ze had plezier! Niet alleen in het drummen, maar ook in het leesboek dat ze meegenomen had.

Het belang van ritme

Ritme speelt in ons leven een grote rol. Elke dag hebben we met ritme te maken. Denk aan het ritme van dag en nacht, en het tijdstip van onze maaltijden. Of aan het ritme in ons lijf: onze ademhaling, hartritme, bloedsomloop. En in de natuur: het ritme van de seizoenen, de golven van de zee, zonsopkomst en -ondergang. Wanneer we ons hiervan bewust worden, gaan we steeds meer het ritme van de dingen om ons heen ontdekken en ook het grote belang ervan. Ritme geeft rust en regelmaat. Dat ritme en lezen alles met elkaar te maken hebben, wordt nog niet genoeg onderkend.

In vrijwel alle oefeningen die ik doe wanneer ik werk met een leerling, speelt ritme een belangrijke rol. Of het nu gaat om meskeren, werken met de Lire-kaarten[®], motorische oefeningen of spelen met de balletjes: ritme staat vaak bovenaan.

Ritme en lezen

Waarom is ritme zo belangrijk in het proces van leren lezen? Hier zijn twee redenen voor. De eerste is dat de gebieden in de hersenen die te maken hebben met taal/spraak en lezen, vlak bij de gebieden liggen die verantwoordelijk zijn voor het waarnemen en produceren van ritme. Uit onderzoek* blijkt dat verbindingen tussen deze gebieden zijn verstoord bij kinderen met taal- en leesproblemen. Er is een duidelijke relatie tussen taal/lezen en het gevoel voor ritme. Veel van mijn leerlingen

* Corriveau en Goswami, 2009

8 Het geheim van een grote sprong vooruit in korte tijd

Toen ik de telefoon aannam, hoorde ik een moeder in lichte paniek. De leerkracht van haar zoon had haar gemaaild dat hij veel vaker en meer moest oefenen met lezen. Anders zou hij als analfabeet door het leven moeten gaan... Dat ze geschrokken was, kon ik me voorstellen. 'Maar we oefenen al zoveel samen en het gaat maar niet vooruit,' vertelde ze. Ik geloofde direct wat ze zei, want dit hoor ik heel vaak. Toen ik naar haar verhaal door de telefoon geluisterd had, maakten we een afspraak en kwam ze met haar zoon langs. Boy was tien

jaar oud en las op het niveau van midden groep 3. Het probleem was inderdaad groot. Toch kon ik haar geruststellen: Boy gaat lezen binnenkort.

Boy keek me niet-begrijpend aan toen ik hem vertelde dat hij de eerste maand van mij niet hoefde te lezen. 'Laat dat boek maar even dicht. We gaan eerst andere dingen doen.' Na een week of vier begon Boy te lezen en na een halfjaar kwam hij binnenlopen met *De waanzinnige boomhut* in zijn handen. Hij had dit boek zelf uit de bieb gehaald en hij vond het fantastisch!

En zo gaat het vaak. Als een kind voor het eerst bij mij komt, zie ik vaak een gespannen kind, schoudertjes laag, vaak zelfs wanhopig en duidelijk gefrustreerd. Als ik vertel dat we de eerste weken niet gaan lezen, ontspant een kind direct. Als de leerkracht van een kind dit hoort, is de reactie vaak: 'Maar er moet toch geoefend worden?' 'Ja,' is mijn antwoord dan, 'natuurlijk leest een kind op school wat hij lezen moet. Maar even geen "huiswerk" of extra leesoefeningen. We gaan eerst andere dingen doen.'

9 Wat zijn Lire-kaarten®?

Omdat Puck in een korte tijd zo'n enorme sprong gemaakt had met lezen, vroeg ik aan haar moeder: 'Wanneer merkte je voor het eerst dat Puck zulke grote vorderingen maakte?' Ze antwoordde direct: 'Toen Puck zo'n drie weken met de Lire-kaarten® bezig was, zag ik al dat het lezen gemakkelijker werd voor haar en dat haar handschrift leesbaar werd.

Daarna ging het steeds beter.'

Dit hoor ik vaak van ouders. Het werken met de Lire-kaarten®, zonder dat we oefenen met lezen, maakt dat het lezen al snel vooruitgaat en het handschrift leesbaar wordt. Voor mij is dit het bewijs dat het werken met de Lire-kaarten® een must is voor kinderen met lees- en/of schrijfproblemen.

Wat zijn Lire-kaarten®?

Lire-kaarten® zijn kunststof kaarten in meerdere vormen en kleuren. Uit elke kaart zijn twee of drie sjablonen gesneden. Een complete set bestaat uit zeven kaarten, in zeven verschillende vormen en zeven kleuren. Ze kunnen beplakt worden met allerlei materialen, maar kunnen ook onbeplakt gebruikt worden.

Lire-kaarten® worden ingezet bij kinderen met een lees- en/of schrijfachterstand. Zoals in de eerste hoofdstukken van dit boek beschreven wordt, heeft goed leren lezen en schrijven alles te maken met goede verbindingen in de hersenen en een goed ontwikkelde fijne motoriek en zintuigen. Bij veel kinderen met een leesachterstand en/of een onleesbaar of krampachtig handschrift is de motorische ontwikkeling niet zo verlopen als we graag zouden willen. De Lire-kaarten® worden ingezet om

de ontwikkeling van de fijne motoriek te stimuleren en om de verbindingen in de hersenen die nodig zijn voor het lezen en schrijven, te activeren en/of te herstellen.

Omdat de kaarten zowel met de linker- als met de rechterhand gebruikt worden, worden ze Lire-kaarten[®] genoemd. Lire staat namelijk voor *li* (links) en *re* (rechts). Bovendien betekent *lire* in het Frans 'lezen'. En dat is toch waar ze, onder andere, voor bedoeld zijn.

Lire-kaarten[®] onbeplakt

Lire-kaarten[®] beplakt

kent. Zo niet, dan is hier nog werk aan de winkel. Oefen deze dan ook. Welke dag is het vandaag? En morgen? Welke dag was het gisteren? Enzovoort. Je laat het kind de voorbeelden zien van hoe de dagen en de maanden geschreven worden. Wijs hem erop dat de namen van de dagen en de maanden *niet* met een hoofdletter geschreven worden!

Sjablonen inkleuren

Het kind houdt met zijn ene hand de kaart goed vast en met de andere hand (zijn *voorkeurshand*) kleurt hij de drie sjablonen in. Let erop dat de kaart niet beweegt. Zijn *niet-voorkeurshand* houdt dus de kaart vast. Zo leert een kind dat beide handen belangrijk zijn.

De eerste keer zal het inkleuren voor veel kinderen nog lastig zijn. Belangrijk is dat de sjabloon goed ingekleurd wordt. Veel kinderen kleuren te dik en te snel. Leer een kind erop te letten dat hij 'klein kleurt'. Hiermee bedoel ik zacht en licht kleuren met kleine bewegingen. Ik leer de kinderen dat als ze de kleur nog te licht vinden, ze er dan nog een keer rustig overheen kunnen gaan.

- **Leer een kind 'klein kleuren'.**

13 Letters kleien van z naar a?

‘De leerkracht van Thijs heeft aangeraden om met hem naar een psycholoog te gaan,’ vertelde de moeder van Thijs door de telefoon. Thijs stond bij mij op de wachtlijst, was erg onzeker, had last van faalangst en ontwikkelde gedragsproblemen. Dus adviseerde school een psycholoog die faalangsttraining gaf. ‘Wat denk jij, Marijke, zou Thijs hier baat bij kunnen hebben?’ Wat ik hoorde, voelde niet goed. Was dit de oplossing van het probleem?

Omdat Thijs bij mij al bijna aan de beurt was, liet ik hem eerder komen. Ik deed een onderzoek en constateerde dat er een jongetje tegenover me zat

dat absoluut een goed visueel geheugen had. Een ruimtelijke, visuele denker die moeite had met lezen en uit al die abstracte begrippen en letters niet wijs kon worden. Is dat een reden om een kind naar een psycholoog te sturen? Hier was volgens mij dringend andere hulp nodig. Dit kind moest leren lezen. Na een aantal weken motorische oefeningen en werken met de Lire-kaarten[®], is Thijs de letters gaan kleien. Hij vond het prachtig om te doen. Niet lang daarna ging het lezen vloeiender en kreeg hij er plezier in. Faalangsttraining heeft Thijs nooit gehad. Het lezen ging goed en de gedragsproblemen verdwenen.

Waarom letters kleien?

Er zijn meerdere redenen te bedenken om kinderen te adviseren de letters te gaan kleien. Maar de allerbelangrijkste is wel dat wanneer een kind een letter kleit, dit abstracte symbool, wat een letter toch is, *inhoud* en *betekenis* krijgt. De letter wordt op die manier driedimensionaal, *ruimtelijk gezien* dus. De letter wordt *gevoeld* en *zelf gecreëerd*! Alles wat wij zelf creëren, beklijft beter.

Voordat een kind begint met het kleien van de letters is het belangrijk dat er voldoende aandacht besteed is aan de

16 Richtlijn voor een begeleiding

De volgende weekindeling van een begeleiding kan als richtlijn dienen voor de eerste acht weken wanneer je een kind gaat begeleiden. Deze indeling is zeker geen vaststaand gegeven. Ieder kind is anders. Een begeleiding zou afgestemd moeten worden op het individuele kind. Houd hier rekening mee. Het is dus zaak je goed in te lezen in dit boek voordat je begint.

De oefeningen die thuis gedaan moeten worden kun je in een schrift schrijven dat mee naar huis gaat. Deze opdrachten zouden in totaal nooit meer dan 20 à 25 minuten per dag mogen duren. Dit is voor een kind de maximale oefentijd thuis.

Week 1

Tijdens het lesuur:

- uitleg van ‘Waarom werken met de Lire-kaarten®?’ (hoofdstuk 9)
- start en uitleg Lire-kaart 1 (hoofdstuk 10)
- motorische spelletjes (hoofdstuk 11)

Opdracht mee naar huis:

- Lire-kaart 1 (iedere dag)
- motorische oefening

Week 2

Tijdens het lesuur:

- uitleg Lire-kaart 2
- eventueel starten met de eerste meskeroefening (hoofdstuk12)
- motorisch spel